אשכנז וצרפת[1]

הגבול בין צרפת וגרמניה (היא אשכנז) השתנה הלוך ושוב עם הדורות, אך תמיד סבב סביב איזור נהר הריין. נהר הריין הארוך המכונה בפי הראשונים 'ריינוס', זורם מדרום לצפון לאורך איזור הגבול עד שבצפון פונה שמאלה ועובר דרך השפלה הגדולה הנמצאת בצפון אירופה ונשפך לים הצפוני. הארצות שנמצאות בשפלה – בלגיה והולנד, מכונות 'ארצות השפלה', ובלעז: נדר (שפלה) לנד (ארץ).

במאמר מוסגר: שפלה פירושו איזור נמוך שאין בו הרים. גובה כל איזור נמדד לפי כמה מטרים הוא גבוה מעל פני הים. בדרך כלל האיזור הסמוך לחוף נמוך יותר. ירושלים גבוהה כשמונה מאות מטרים מעל פני הים. גוש דן גבוה מטרים ספורים מעל פני הים. החרמון והר מירון גבוהים למעלה מאלף מטר מעל פני הים, והשלג בא בהתאם לגובה כל עיר ועיר. הר האוורסט הנמצא באיזור הרי ההימליה שבמזרח אסיה, גבוה למעלה משמונה אלף מטר והוא המקום הגבוה בעולם. ים המלח נמוך מתחת לפני הים ביותר ממאתיים מטר והוא המקום הנמוך בעולם.

מזג האויר שבכל איזור מושפע בדרך כלל משילוב של שלשה גורמים עיקריים. גובהו מעל פני הים, כמה המרחק שלו מהקו המקיף את כדור הארץ לרוחבו ועובר באמצע הכדור שבין הקטבים - 'קו המשוה', וכמה המרחק של אותו איזור מהים - שהוא מקור הגשמים. כמה שהאיזור יותר גבוה - יותר קר, כמה שרחוק מקו המשוה לצפון או לדרום - יותר קר.

נשוב לענייננו: נהר הריין זורם צפונה כשמימינו גרמניה ומשמאלו צרפת. בצפון הגבול שביניהם, יושבות על גדות הנהר הערים העתיקות והמפורסמות: 'קהילות שו"ם': ראשי תיבות שפירא וורמייזא (או גרמייזא) מגנצא. מי שרוצה לזכור את סדר התפתחות הקהילות התורניות בערים אלו יכנה אותם הפוך: קהילות מו"ש! - כי סדר צמיחת הקהילות היה: מגנצא, לאחר מכן וורמייזא ולאחר מכן שפירא. כיום מכונים ערים אלו: מיינץ, וורמס, שפייר.

ג' הערים האלו הנחשבות בהסטוריה כערים 'אשכנזיות', יושבות על הנהר דוקא בצד של צרפת, כי באיזור ההוא שני הגדות של הנהר לא היו בשלטון צרפת. הם נמצאות סמוך לאיזור שנקרא בזמנינו 'לורין', והיה נקרא בעבר 'לותרינגיה' ונקרא בלשון הראשונים 'לותיר'. הקהילות שהחלו לפרוח ולצמוח עם משפחות שהגיעו מאיטליה וכן מצרפת, הגיעו לפריחה תורנית והעמידו אנשים מפורסמים ובראשם רבינו גרשום מאור הגולה והעמידו תלמידים רבים, עד שלפתע הגיע מסע הצלב הראשון, המכונה בספרות היהודית 'גזירות תתנ"ו' - כלומר: הגזירות משמים שהיו בשנת ד' אלפים תתנ"ו - והחריב את הקהילות כמעט עד היסוד.

לאחר מכן השתקמו הקהילות אט אט והעמידו מתוכם ראשונים רבים ואט אט התפשטו היהודים למזרח אירופה - אלו היו הצעדים הראשונים של היהודים במרכז מזרח אירופה - עד השואה הנאצית.

בזמנים ההם היו קהילות שו"ם המגדלור התורני יותר מצרפת. היה מנהגם לקרוא את שם הבן על שם האב, וכך יש שושלות שחוזרות על שנים או שלשה שמות במשך למעלה מעשרה דורות רצופים. השם קלונימוס

---

[1] דברים אלו נכתבו על ידי מחבר ספר 'אור חדש' – שהוא הרחבת הבית יוסף לאורך כל הבית יוסף על ידי הוספת רבבות שיטות ראשונים שלא נזכרו בבית יוסף. ניתן לקבל מהדורה דיגיטלית של הספר על ידי בקשה למייל - A0583234688@GMAIL.COM

מקורו ממשפחות שבאו מאיטליה, והקימו את המשפחות המכונות 'האסכולה הקלונימוסית' שמהם יצאו רבי יהודה החסיד והרוקח ושאר חסידי אשכנז.

רש"י - גדול חכמי צרפת, למד תורה בקהילות שו"ם, בוורמיזא ומגנצא, אצל ג' רבותיו: רבי יצחק הלוי, רבי יצחק ב"ר יהודה, ורבי יעקב ב"ר יקר. לאחר שגדל בתורה הלך אל צרפת (כנראה שם היתה משפחתו) והקים ישיבה בעיר טרוייש. כנראה לא היו לו בנים, והיו לו שני חתנים מפורסמים: רבי יהודה ב"ר נתן - ריב"ן, ורבי מאיר 'אבי הרבנים' שהוליד כמה בנים מפורסמים: רשב"ם, רבי יעקב - המכונה רבינו תם, רבי יצחק ב"ר מאיר - המכונה ריב"ם (לפעמים ריב"ם הכוונה לחכם אשכנזי בשם רבי יצחק ב"ר מרדכי). בתו של רבי מאיר הולידה את רבי יצחק ב"ר שמואל - ר"י.

רש"י הקים ישיבה בעיר טרוייש, רשב"ם הקים ישיבה בעיר רמרו (או רמרוג), ולאחר פטירתו החליפ אותו ר"ת בראשות הישיבה, ר"י הקים ישיבה בעיר דמפייר, ולאחר פטירתו החליף אותו רבי יצחק ב"ר אברהם המכונה ריצב"א - כלו אלו ערים בצרפת. ריב"א המוזכר בתוס', לפעמים הכוונה לריצב"א הנזכר, אבל ברוב הפעמים הכוונה לרבי יצחק ב"ר אשר - חכם מקהילות שו"ם שלא היה בצרפת, והיה בזמן רש"י, והוא היה כנראה הראשון שהתחיל בלימוד בדרך התום'.

בצרפתית הישנה מילים רבות הסתיימו באות ש' או ס', ולאחר זמן בצרפתית החדשה קיצרו את המילים והורידו מהם כמה אותיות, ובכלל זה הורידו את האות ס' שבסוף המילה, אבל המשיכו לכתוב את המילה עם האותיות הישנות, ועל כל אות שהיא 'נכתבת ולא נקראת' עשו מעל ראשה כמין כובע ליצן אלכסוני, לסמן שהיא רק שארית מהצרפתית הישנה. כך העיר טרוייש הפכה לטרואה, והעיר אורליינש הפכה לאורליאן, והעיר פריש הפכה לפריז. אלו ערים שנמצאות בצרפת עד היום.

הערה כללית: כשאומרים שם של מלכות או מדינה, אין הכוונה לאיזור מסויים, שהרי המדינה או המלכות יכולה להתפשט או להצטמק על ידי מלחמות, אבל מאידך יש שמות של איזורים מסויימים שהם שייכים לאותו חלק אדמה וכשמשתמשים עם שם זה לגבי מאורע שהיה בהיסטוריה, אין צריך לבדוק האם הוא היה נכון אז, כי הוא תמיד שם המקום, אבל כשמשתמשים בשם של מדינה, למשל: הונגריה או גרמניה, לגבי מאורע בהיסטוריה, יש לברר האם באותה העת היה אותו שטח בשליטת הונגריה או לא, כי הונגריה וגרמניה הן שמות של מדינות, וגבולות מדינות משתנים עם הדורות.

עוד הערה: הרוצה להפוך שנה עברית בהיסטוריה לשנה לועזית או להיפך, יש סימן קל. השנה הלועזית גדולה מהעברית בדיוק במאתיים ארבעים שנה (בלי להתייחס לאלפים). למשל גזירות תתנ"ו - כלומר: 856 - חלו בשנה הלועזית - 1096, שהרי 856 ועוד 240 שוה - 1096. כיוצא בזה שנת תשפ"ז - 787, נוסיף 240 - שוה 2027. מספר היחידות הוא תמיד תואם בעברי והלועזי. כמובן שיש לשים לב שראש השנה הלועזי אינו מתחיל בתשרי אלא בכסליו טבת.